

Den afrikanske drøm

Historien om en famlende kuldsejler, et momentant raserianfald og en pludselig drøm om et forlag i Afrika.

Essay af Trine Andersen

"Tag mig med, amiga."

Drengen er måske 2 år gammel og klamrer sig til mit ben, mens han skriger.

Jeg er på vej til at forlade det børnehjem, som jeg netop har besøgt i Maputo, hovedstaden i Mozambique.

"Tag mig med, tag mig med."

I armene har jeg en pige på samme størrelse. Hun knuger så hårdt om min hals, at det er svært at få luft.

"Amiga. Min ven. Tag mig med."

Børnehjemmet hører til de bedre, fordi det ligger midt i byen og ind imellem bliver genstand for opmærksomhed fra det internationale miljø. Der er senge til alle. Der er et stykke legetøj ude i betongården, hvor rollinger i alle størrelser fra 0-5 kravler rundt oven i hinanden: En lille plastikrutsjebane.

Jeg må vriste børnene fri af min krop og tvinge dem over i armene på kvinden, der følger mig til lågen. Jeg er ikke nogens ven. Jeg kan ikke engang begribe, at et 2-års barn kan længes så stærkt efter et andet liv, at han klamrer sig til en hvilken som helst fremmed.

Jeg har ikke engang tænkt tanken

Jeg er kommet til Afrika for at researche til en roman. Den første halvdel er allerede skrevet. Nu skal min hovedperson kastes ud i noget nyt og have sig et chok, hverdagen sættes i relief. Først i det øjeblik jeg kører gennem bairroerne, slumkvarterne, der strækker sig fra lufthaven til midtbyen, forstår jeg at samme chok skal ramme mig selv.

Jeg har været så umådeligt naiv.

Den sorte plastik blafrer for dørhuller ind i blikskure. Fra vejen kigger jeg hen over et labyrintisk virvar af sammenflickede skure og små gasbetonhytter. Imellem dem ligger væltede lastbiler i støvet, førerhusene bliver brugt til beboelse.

Jeg har ikke engang tænkt tanken, at jeg selv vil blive chokeret. Jeg er kommet for at arbejde, jeg skal se på verden gennem min hovedpersons øjne, og det er ikke de samme øjne som mine. En hovedperson er et filter. Det varer ikke mange dage, før jeg er ude af stand til at sige noget.

Jeg mister simpelthen stemmens brug, ikke fordi jeg rammes af nogen spektakulær tropesygdhed, men fordi jeg ikke kan formulere en sætning. Når nogen spørger mig om noget, er jeg blank. Jeg har ingen viden, ingen erfaring, knap nok erindring.

Det viser sig, at en hovedperson er et meget tyndt filter.

En højhælet højresandal

Måske ved jeg allerede nu, at min bog aldrig skal blive til noget. Alligevel gør jeg, hvad jeg er kommet for; researcher, bevæger mig fra den vildeste luksus til en fattigdom der ikke findes ord for, på få minutter. Fra den grønne, golfklippede plæne bag det store hotel Polana, der hænger som en balkon på kanten af det indiske ocean, til Hospital Central, hvor døde mennesker ligger blandt de levende på stuerne.

Fra 7-badeværelses-villaen til bairroen 50 meter længere nede ad gaden, hvor børn med udspilede sultmaver stirrer på mig, ligesom jeg stirrer på dem. Jeg går derind i følge med gartneren i den villa, hvor jeg bor under mit ophold. Jo længere vi kommer, jo mere bliver der råbt, ikke ad mig, men ad ham. Undervejs knækker remmen på hans badesandal, og en tid lang må han slæbe på den ene fod. Jeg bliver ved at spørge til det, han bliver irriteret ved at slå det hen.

Til sidst standser vi ved en skomagerbutik, 2 oldinge der har bredt varerne ud på et tørklæde foran sig på jorden. De har 5 sko i forretningen, ingen af dem i par. En højhælet højresandal. En tøffel til venstre fod. 2 klipklappere, ikke i samme størrelse, en fodboldstøvle til et barn, alle brugte. Jeg ved godt, hvor de har dem fra, min guide behøver ikke fortælle mig det. I Maputo er der ingen renovation, ingen lossepladser. Kun lastbiler der tømmer de rige nødhjælpsansattes skraldespande og dumper indholdet i bairroerne.

En af oldingene finder et barberblad frem og får den defekte sandal overrakt. Han skærer et hul gennem remmen og bunden. Derefter træder han uendeligt langsomt en nål og syr de to dele sammen.

Da jeg kommer tilbage til huset hvor jeg bor, spørger de mig, om jeg syntes, det var interessant? Hvis jeg kendte ordet, ville jeg måske bruge det. Jeg nøjes med at nikke.

En varm vinter i Maputo

Et par dage senere befinder jeg mig ved et bord på terrassen uden for det franske kulturhus. Jeg er i selskab med nogle forfattere, en musiker og en journalist, og der er VM i fodbold, Frankrig mod Brasilien på storskærm. Der langes fadøl over disken på cafeen, skønt de tilstedeværende franskmænd bliver påfaldende tavse som kampen skrider frem.

Da kampen er overstået, lukker cafeen, men vi får lov at blive siddende udenfor, bare vi klapper stolene sammen, når vi går. Det er vinter i Maputo, temperaturen er behagelig, og akacietræerne blomstrer over hovedet på os. Cafeens terrasse har form som et

amfiteater, og vi sidder i bunden, uden om os slår folk sig ned for at høre, hvad der bliver sagt. Der er ikke mange underholdningstilbud i byen på en almindelig hverdagsaften.

Vi taler om ingenting. Eller alting. Som man taler sammen en sjov aften ude med mennesker, man ikke har mødt før, men har noget til fælles med. Adskillige sprog er involveret: Engelsk, som jeg selv forsøger mig med, portugisisk, det officielle sprog i Mozambique, som 40% af befolkningen taler og kun 2 omkring bordet, shangaan, som 3 af de tilstedeværende forstår, og til sidst et fjerde sprog, muligvis chichewa. En af de tilstedeværende, forfatteren som har påtaget sig at vise mig byen, taler dem alle og oversætter til alle sider, under konstante beskyldninger om at forvrænge vores udsagn.

Lige gyldigt hvor min research bringer mig hen, står jeg udenfor. På hospitalet. På børnehjemmet. På skolen der gemmer sig langt inde i bairroen. På den private klinik for rige udlændinge. På ambassaden. I kvindefængslet på Ho Chi Minh. Jeg kan hele tiden vende om på foden og bringe mig selv i sikkerhed: Her står jeg og føler, hurra for det. Jeg skal hjem igen.

Men i aften er jeg for første gang med.

Vi skåler og siger tillykke

Vi taler om at skrive. Musikeren indsynger en sang i min diktafon. "Når du går, går jeg med." Han har netop tomlet sig tilbage fra Cape Town, hvor han fik overrakt en pris, og alle er meget stolte. Vi skåler og siger tillykke. Vi taler om, hvor svært det er at få tekst på papir, at få det ud.

Men vi snakker ikke om det samme. Jeg snakker om, hvor svært det er at formulere sig på den rigtige måde. De snakker om, hvor svært det er at få noget trykt. Fordi der ikke er nogle forlag. Eller trykkerier. Eller boghandlere.

Da aftenen er slut, kører hele selskabet mig hjem i en bil som kun bevæger sig ved et mirakel. Vi kan se asfalten gennem hullerne i det rustne gulv, og bilen er ikke i stand til at køre mere end 30 km i timen. Det er udmærket, for nu råbes der højlydt om politik, og diskussionen vil ingen ende tage, hvad skal vi gøre for at ændre på noget? Jeg kan ikke huske, hvornår jeg sidst har været så klingrende lykkelig. Da vi endelig er fremme, skal vi hældes ud af dørene.

På fortovet bliver vi standset af den bevæbnede vagt. Ingen afrikanere må lukkes ind i huset. Jeg forsikrer, at det hele er OK, de er alle sammen OK. At de alle er Amigos.

Da jeg kommer til Danmark, skriver jeg romanen færdig og smider den ud. Første halvdel er en famlende kuldsejler, anden halvdel er et raserianfald.

Derefter går der 2 år. Jeg kan ikke få sagt, hvad jeg gerne vil sige. Jeg fortryder, at jeg tog af sted. Hvad ville jeg dernede? Jeg har svært ved at huske hvem jeg var, før jeg rejste. Skrive kan jeg slet ikke.

Ni skal minnas det. Res videre

Nøjagtig 2 år efter min tur til Mozambique tager jeg til Stockholm for at deltage i en konference. Den hedder Waltic og er arrangeret af den svenske forfatterforening. 600 forfattere fra 90 lande klossen over er med. Temaet handler om værdien af ord, bekæmpelse af analfabetisme, bekæmpelse af fattigdom gennem lærdom og uddannelse.

I Danmark anser man det ikke for vigtigt. Dansk Forfatterforening er tilbøjelig til at mene, at der er tale om et kedeligt sammenrend, der skal overstås i forlængelse af et møde i Nordisk Oversætterråd, og jeg får derfor uden problemer lov at være foreningens repræsentant. Danmarks anden forfatterforening, Danske Skønlitterære Forfattere, kan ikke se nogen grund til at deltage overhovedet.

I de 4 dage konferencen varer, er jeg på kanten af gråd, og da Thomas Tranströmer på scenen fra sin rullestol hæver en krykke over hovedet den sidste dag, bryder tårerne ud. Også han har mistet talens brug, og for ham er det alvor. Men hans kone læser et af hans digte højt, og salen er død stille imens. I 4 dage har vi været involveret i samtaler om at alt det, man kan gøre, hvis noget skal ændres.

"Allt sjunger. Ni skal minnas det. Res videre!" læser Tranströmers kone, først på svensk, siden på engelsk.

Hvor er den afrikanske sci-fi?

I Stockholm møder jeg Shadreck Chikoti. Han er forfatter fra Malawi, skriver på chichewa, taler på engelsk og holder et foredrag om de afrikanske forfatteres situation, og med sine runde kalot på hovedet, sin farvestrålende kjortel og sit hvide smil ligner han "Ugens Glade Afrikaner." Vi ved alle sammen, hvad han vil sige, endnu før han har åbnet munden, tror vi.

I stedet fortæller han os, at han ikke har tænkt sig at brede sig ud over mere end sine tildelte 15 minutter, og på nøjagtig 14,58 redegør han uden svinkeærinder for den afrikanske litteraturs problemer og bliver dermed en af de få talere på konferencen, som ikke skal afbrydes af arrangørerne.

Shadreck forholder sig til det, som jeg også hørte diskuteret i Mozambique: Hvor er den afrikanske science fiction? Hvor er underskoven? Hvor er de unges litteratur, de lokales, dem der bor

og lever og tænker og tror i Afrikas metropoler lige nu? Hvor skal man få alt det trykt, som ikke passer ind i en europæisk udgivel-sesprofil?

Hvor ender de afrikanske forfattere?

Er du afrikansk forfatter, har du 2 muligheder for at få dine bøger ud: Du kan finde dig en privat mæcen, som vil påtage sig hele arbejdet fra trykning til salg, eller du kan forsøge dig hos et euro-pæisk eller amerikansk forlag. De sidste har meget faste meninger om det autentisk afrikanske og udgiver helst bøger, der bekræfter det én gang vedtagne.

Der udkommer fremragende litteratur fra afrikanske forfattere på de europæiske forlag, men de handler næsten alle sammen om postkolonialisme og eksil. De er næsten alle skrevet af afrikanske forfattere, som ikke længere bor i Afrika, og bøgerne vender i øv-rigt sjældent tilbage til det afrikanske marked. Dér sælges bøger af europæere og amerikanere, og de afrikanske læsere er dermed afskåret fra at læse deres egne forfattere.

Hvad der mangler på det afrikanske marked, er, hvad vi andre har: Diversitet. Et undergrundsmiljø, en smal, uforståelig lyrik, knaldromaner, billige krimier, sci-fi, filosofi, politik. En understrøm af tilgængeligt tankegods, valgmuligheder, beskrivelser af verden lige nu, lige her, set af mennesker der befinder sig lige her, lige nu.

Litteratur om vores egen verden stiller både spørgsmål og svar, og har vi adgang til dén, har vi adgang til forståelse for vores egen identitet, hvor vi kommer fra, hvor vi er på vej hen, hvordan vi kan sætte gang i forandringer.

Det er klart, at det at grundlægge et forlag ikke er gjort med et øjeblikks begejstring, men problemer i sig selv er ikke nogen grund til ikke at gå i gang.

Vi aftaler at starte et forlag

Jeg er ikke læge. Jeg kan ikke tage til Afrika og redde børn fra at dø af sult, men sult findes i flere former, og jeg ved, at kan man læse, har man adgang til sine medmenneskers erfaringer, deres drømme og håb. Adgang til viden om, hvordan man forandrer sin situation.

Derfor taler jeg med Shadreck, da han er færdig med sit indlæg. Vi aftaler at starte et forlag. Det skal ligge i Malawi. Det skal udgive litteratur af alle slags, så længe det er af høj kvalitet. Der skal udgives på mange sprog, så mange som muligt. Vi skal have fat i forfattere fra hele kontinentet, og bøgerne skal ende hos de afrikanske læsere.

Jeg skal skaffe pengene.

Han skal stå for det praktiske, for udvælgelsen, redaktionen, trykningen, distributionen etc.

Jeg spørger forsigtigt ind til, hvem han er: Forfatter, radiojour-nalist, cand.phil., driver frivilligt et børnehjem i en nordlig provins i Malawi. Har fået udgivet bøger for børn og voksne via biblioteket i Lilongwe og er næstformand i den malawiske forfatterforening. Ikke fyldt 30. Han ligner en ildsjæl.

Vi giver hinanden hånden og udveksler mailadresser.

Alting går langsomt, men fremad

I Danmark er ngo'en A Read nu lovformeligt dannet. Dens eneste erklærede formål er at indsamle og udbetale økonomisk støtte til forlaget Panafrica Publishers, situeret i Malawi. Ngo'en har en bestyrelse, vedtægter, medlemsliste etc. Bestyrelsesformand er Knud Vilby.

I Malawi er Shadreck for tiden i fuld gang med at organisere sig og løse problemerne med, hvilken ramme forlaget skal lægges indenfor. Foretrækker vi en forening? Er det en privat virksomhed, vi ønsker at skabe? Disse spørgsmål er endnu ikke afklarede og har stor betydning for, hvordan han siden skal gribe det hele an.

Alting går langsomt. Men det går også fremad.

For mig er projektet 100% egoistisk.

Jeg er begyndt at skrive igen. Det bliver ikke den bog, jeg havde forestillet mig, og det er ikke sikkert, at jeg kommer til at skrive om Afrika nogensinde. Men jeg sparer sammen til billetten, så jeg kan komme tilbage dertil. Helst for at deltage i receptionen for forlagets første bog. Helst som amiga.

Trine Andersen er dansk forfatter (1969), debuterede med novellesamlingen Hotel Malheureux (Gyldendal, 1995), som hun modtog BogForums debutantpris for. Har siden udgivet både digte, noveller og romaner. Senest digtsamlingen På den anden side (Gyldendal, 2008). Trine Andersen, der er uddannet cand.phil. i litteraturvidenskab fra Syddansk Universitet, 1996, modtog i 2008 Statens Kunstfonds 3-årige arbejdslegat.

Læs mere om forlagsprojektet på www.panafricapublishers.com eller via Facebook-cauport A Read.

